МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Марія Яцьків

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА

ЧАСТИНА І.
ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПОСІБНИК ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ
ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ФІЛОЛОГІЯ»
СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА»
ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА»

Ужгород 2024

УДК 811.161.2(075.8)
С 91

Рекомендовано до друку Вченою радою філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 6 від 21 лютого 2024 року.

Укладач – **Яцьків М.Ю.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Рецензенти:
Харьківська О.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;
Шкурко Г.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Відповідальна за випуск – **Венжинович Н.Ф.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Сучасна українська мова. Частина І. Завдання до практичних занять: посібник для здобувачів денної та заочної форм здобуття освіти спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика» освітньої програми «Прикладна лінгвістика» / Уклад. М.Ю. Яцьків. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2024. 42 с.

Посібник призначений для проведення практичних занять із здобувачами вищої освіти 1 курсу денної та заочної форм здобуття освіти спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика» освітньої програми «Прикладна лінгвістика», які вивчають «Сучасну українську мову» відповідно до навчального плану. Мета видання – допомогти здобувачам отримати навички практичного застосування теоретичних знань.

© Яцьків М.Ю., 2024

Зміст

ПЕРЕДМОВА 4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА» 6
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ 9
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. ВСТУП. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 12
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС І ПУНКТУАЦІЯ: СКЛАДНІ ВИПАДКИ 14
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. ОРФОГРАФІЯ. ФОНЕТИЧНА ТА ФОНОЛОГІЧНА СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 16
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. ФУНКЦІОНАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ФРАЗЕОЛОГІЯ 18
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. БУДОВА СЛОВА. СЛОВОТВІР 20
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ. ВИГУК. ПЕРЕХІДНІ ЯВИЩА 22
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7. СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ. РЕЧЕННЯ 24
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8. СИНТАКСИС ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ. ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ. ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ 26
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9. ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ 29
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10. СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ 31
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11. СКЛАДНІ БЕЗСПОЛУЧНИКОВІ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ ІЗ СПОЛУЧНИКОВИМ І БЕЗСПОЛУЧНИКОВИМ ЗВ’ЯЗКОМ. ПЕРІОД. ТЕКСТ 33
ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ. ТЕМАТИКА ПРЕЗЕНТАЦІЙ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ 35
ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ 38
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ 40

ПЕРЕДМОВА

Курс «Сучасна українська мова» є важливою лінгвістичною дисципліною у фаховій підготовці фахівця з прикладної лінгвістики. Він спрямований на те, щоб майбутній словесник усвідомив взаємозв'язки і взаємовідношення мовних одиниць, закономірності їхнього творення й функціонування, системність мови, складність і багатоплановість її будови. У процесі опанування курсу сучасної української літературної мови в закладі вищої освіти здобувач повинен виробити наукові погляди на мову, глибоко усвідомити взаємозв'язки між мовними підсистемами і навчитися розкривати їх, розвивати в собі навички самостійного аналізу мовних фактів, використовуючи при цьому знання, здобуті в школі та з інших лінгвістичних дисциплін у ЗВО, вчитися самостійно працювати з науково-навчальною та власне науковою літературою лінгвістичного характеру. Програмовий матеріал передбачає систематичне підвищення культури усного й писемного мовлення здобувачів, постійне удосконалення їхньої мовної та мовленнєвої компетенції, умінь вільно, комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних формах, сферах і жанрах мовлення.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з аспектами, що висвітлюють особливості організації та функціонування усіх рівнів системи сучасної української літературної мови (теоретичний блок); закріплення й поглиблення теоретичних знань, вироблення навичок аналізу мовних явищ та уміння застосовувати здобуті знання на практиці (практичний блок).

Виконуючи практичні заняття, здобувачі набувають навичок спостерігати за мовними явищами, аналізувати й зіставляти їх, робити висновки на основі проведеного аналізу, виробляють уміння самостійної дослідницької роботи.

Відповідно до освітньої програми вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Посібник визначає загальну спрямованість курсу та обов'язковий обсяг знань, якими повинні оволодіти здобувачі протягом семестру; містить завдання, що допомагають практично закріпити набуті теоретичні знання, відповідно перевірити успішність засвоєння набутих знань. Список літератури охоплює джерела, необхідні для вивчення складних питань сучасної української літературної мови.

Відповідно до освітньої програми вивчення навчальної дисципліни «Сучасна українська мова» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких очікуваних програмних результатів навчання (ПРН):

ПРН 07. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їхнього розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

ПРН 08. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію мови і літератури, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 09. Характеризувати діалектні та соціальні різновиди мови, що вивчається, описувати соціолінгвальну ситуацію.

ПРН 10. Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

ПРН 11. Знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною мовами.

ПРН 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПРН 13. Використовувати мову, що вивчається, в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному) для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.

ПРН 14. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ПРН 15. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА»

Змістовий модуль 1. Вступ. Графіка. Орфографія

Тема 1. Тенденції розвитку української мови. Мова як суспільне явище. Функції мови. Місце української мови серед інших слов'янських мов. Походження української мови. Виникнення давніх українських діалектів. Сучасні територіальні діалекти. Формування літературної мови. Писемна й усна форми української літературної мови. Періодизація української літературної мови. Короткі відомості з історії української писемності. Українська мова як державна. Мовна ситуація в Україні.

Тема 2. Графіка та орфографія. Українська графіка. Короткий огляд. Принципи української орфографії. Короткий огляд історичного розвитку української орфографії.

Тема 3. Український правопис і пунктуація: складні випадки. Чергування голосних. Чергування приголосних. Подовження і подвоєння приголосних. Спрощення груп приголосних. Вживання м'якого знака. Вживання апострофа. Правопис префіксів. Правопис суфіксів. Написання слів разом, окремо, через дефіс. Правопис складних слів. Принципи вживання великої літери. Правопис слів іншомовного походження. Правила переносу. Розділові знаки у простому реченні. Розділові знаки у складному реченні.

Змістовий модуль 2. Фонетика. Фонологія

Тема 4. Фонетична система української мови. Фонологічна система української мови. Предмет і завдання фонетики. Фонетичні одиниці. Особливості творення звуків. Класифікація голосних звуків. Класифікація приголосних звуків. Зміни приголосних у мовленнєвому потоці (асиміляція – регресивна, прогресивна, дисиміляція, спрощення груп приголосних). Типи складів в українській мові. Поняття про фонему. Система фонем української мови. Фонетична та фонематична транскрипції.

Тема 5. Орфоепія. Основні правила вимови голосних та приголосних звуків української мови. Типи наголосу в українській мові.

Змістовий модуль 3. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія

Тема 6. Лексикологія. Лексика сучасної української мови: класифікація. Словникове багатство української мови. Значення слова як лексичної одиниці. Однозначні та багатозначні слова. Пряме й переносне значення. Значення вільні, фразеологічно пов'язані, синтаксично зумовлені. Лексика сучасної української мови з погляду її походження. Основні історичні шари слів. Шляхи збагачення словникового складу української мови. Склад української лексики з погляду

виділення в ній активних і пасивних запасів (архаїзми, неологізми). Склад української лексики з погляду експресивно-стилістичного її використання.

Тема 7. Фразеологія. Лексикографія. Поняття про фразеологію. Фразеологічні звороти. Типи фразеологічних зворотів. Джерела української фразеології. Українська лексикографія. Історичні відомості. Сучасні словники української мови.

Змістовий модуль 4. Будова слова. Словотвір

Тема 8. Будова слова. Словотвір. Морфеміка й словотвір як розділи мовознавства. Структура слова й словотворення. Способи словотворення в українській мові: Морфологічний спосіб. Морфолого-синтаксичний спосіб. Лексико-синтаксичний спосіб. Лексико-семантичний спосіб. Морфемний, словотвірний і етимологічний аналіз.

Змістовий модуль 5. Морфологія

Тема 9. Іменник. Мовні засоби вираження граматичних значень. Граматична форма слова. Граматична категорія. Словозміна. Формотворення. Частини мови. Іменник. Його значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди іменників за значенням (конкретні та абстрактні, назви істот і неістот, власні й загальні). Категорія роду, числа й відмінка. Словозміна іменників. Типи відмін іменників. Іменники *pluralia tantum*. Невідмінювані іменники.

Тема 10. Прикметник. Морфологічні ознаки та синтаксична роль прикметника. Семантичні групи прикметників (якісні, відносні, присвійні). Явище переходу, проміжні групи. Короткі й повні форми якісних прикметників. Ступені порівняння прикметників. Словозміна прикметників.

Тема 11. Числівник. Займенник. Граматичні ознаки та синтаксична роль числівника. Морфологічний склад числівників. Словозміна числівників. Наголос при словозміні числівників. Займенник. Розряди займенників. Морфологічний склад займенників. Словозміна займенників.

Тема 12. Дієслово. Морфологічні ознаки дієслова. Форми дієслів. Категорія виду дієслова. Перехідні й неперехідні дієслова. Категорія дієслівного стану. Категорія особи дієслова. Категорія способу дієслова. Категорія часу дієслова. Явище дієслівної синоніміки серед часових форм. Дієвідмінювання. Дві основи дієслова. Дієприкметники: активні й пасивні. Безособові форми на *-но*, *-то*. Значення дієприслівника. Утворення дієприслівників.

Тема 13. Прислівник. Прислівник: морфологічні та синтаксичні ознаки. Групи прислівників за значенням. Морфологічні групи прислівників. Правопис прислівників.

Тема 14. Службові частини мови. Вигук. Прийменник. Групи прийменників за походженням, морфологічною будовою. Сполучник.

Класифікація сполучників. Функція часток. Класифікація. Функції модальних слів. Вигуки. Класифікація вигуків за значенням. Звуконаслідувальні слова. Перехідні явища. Субстантивація. Ад'єктивація. Прономіналізація. Адвербіалізація.

Змістовий модуль 6. Синтаксис

Тема 15. Словосполучення. Речення. Предмет вивчення й завдання синтаксису. Поняття про словосполучення. Класифікація словосполучень. Синтаксичні відношення між словами у словосполученні. Типи зв'язку слів у словосполученні. Речення як основна синтаксична одиниця. Речення й судження. Структурно-семантичні ознаки речення (прості й складні). Поділ речень за метою висловлювання та характером висловленого ними відношення до дійсності.

Тема 16. Синтаксис простого речення. Головні члени речення. Другорядні члени речення. Будова простого речення. Підмет (простий і складний). Способи його вираження. Способи вираження простого та складеного підмета. Узгодження присудка в особі, роді й числі. Додаток. Прямий і непрямий додаток. Означення. Прикладка як різновид означення. Обставина. Основні функції порядку слів у простому реченні.

Тема 17. Односкладні речення. Поняття про односкладні речення та їхні типи. Означено-особові речення. Неозначено-особові речення. Узагальнено-особові речення. Безособові речення. Інфінітивні речення. Номінативні речення. Слова-речення та їхні функції. Неповні речення.

Тема 18. Просте ускладнене речення. Однорідні члени речення. Засоби вираження однорідності. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення. Відокремлені другорядні члени речення. Уточнювальні слова і звороти. Звертання. Вставні і вставлені слова, словосполучення, речення.

Тема 19. Складне речення із сполучниковим зв'язком. Поняття про складне речення. Типи складних речень. *Складносурядне речення.* Загальна характеристика й різновиди. *Складнопідрядне речення.* Типи складнопідрядних речень. Структурно-семантична й логіко-граматична класифікації. *Складнопідрядне речення з кількома підрядними. Складні речення з сурядністю й підрядністю.*

Тема 20. Складні безсполучникові речення. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Період. Текст. Загальна характеристика складних безсполучникових речень. Складні безсполучникові речення з однотипними частинами. Складні безсполучникові речення з різнотипними частинами. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Період. Текст як складне синтаксичне ціле. Пряма й непряма мова. Невласне пряма мова.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Венжинович Н.Ф. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ, 2008. 304 с.

2. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.

3. Сучасна українська літературна мова / за ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2006. 430 с.

4. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. 3-тє вид., перероб. Київ: Либідь, 2005. 488 с.

5. Сучасна українська літературна мова: Підручник / за ред. А.П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ: Вища школа, 2002. 439 с.

6. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019 (URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf).

Допоміжна література

1. Бабій І., Пісняк Н. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Навчальний посібник. 2022. 104 с.

2. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. Київ: Вища школа, 1991.

3. Бодик О.П., Рудакова Т.М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Київ: «ЦУЛ», 2022. 416 с.

4. Гуйванюк Н.В., Кардащук О.В, Кульбабська О.В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: Навч. посіб. Львів: Світ, 2005. 304 с.

5. Матвіяс І.Г. Українська мова та її говори. Київ, 1990.

6. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української літературної мови. Київ: Либідь, 1992.

7. Русанівський В.М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ: Наук. думка, 1988.

8. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994.

9. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. Київ: Знання, 2010. 270 с.

10. Сучасна українська мова: Морфологія: Підручник / Л.А. Алексієнко, О.М. Зубань, І.В. Козленко за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 524 с.

11. Сучасна українська мова: Синтаксис: Підручник / А.К. Мойсієнко, І.М. Арібжанова, В.В. Коломийцева та ін.; за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 238 с.

Словники

1. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. 896 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

3. Головащук С.І. Складні випадки наголошення: Словник-довідник. Київ: Либідь, 1995. 192 с.

4. Головащук С.І. Українське літературне слововживання: Словник-довідник. Київ: Вища школа, 1995. 319 с.

5. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / гол. ред. О.С. Мельничук. Київ: Наук. думка, 1983.

6. Новий тлумачний словник української мови: В 4-х томах. Т. 1–4. Київ, 1998.

7. Орфографічний словник української мови / Уклад.: С.І. Головащук, М.М. Пещак, В.М. Русанівський, О.О. Тараненко. Вид. друге, випр. і доп. Київ, 1999. 989 с.

8. Орфоепічний словник української мови. Київ, 1995.

9. Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей: Словник-довідник, ред. В.М. Русанівський. 3-тє вид., випр. Київ: Наукова думка, 2005. 335 с.

10. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. Київ, 1985. 775 с.

11. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень; уклад. Л.О. Пустовіт та ін. Київ: Довіра, 2000. 1018 с.

12. Словник лінгвістичних термінів / уклад. Д.І. Ганич, І.С. Олійник. Київ, 1985. 360 с.

13. Словник труднощів української мови / за ред. С.Я. Єрмоленко. Київ, 1989. 334 с.

14. Словник фразеологізмів української мови / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка, 2003. 1104 с.

15. Українська мова. Енциклопедія / Редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін. Київ: 2000. 752 с.

16. Український орфографічний словник: Близько 174 тис. слів / за ред. В.Г. Скляренка. Київ: Довіра, 2009.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Наукова бібліотека УжНУ: http://www.lib.uzhnu.edu.ua/
2. Національна бібліотека ім. В. Вернадського: http://www.nbuv.gov.ua/

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. ВСТУП. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Мова як суспільне явище. Функції мови.
2. Місце української мови серед інших слов'янських мов. Походження української мови.
3. Виникнення давніх українських діалектів. Сучасні територіальні діалекти.
4. Формування літературної мови. Писемна й усна форми української літературної мови.
5. Періодизація української літературної мови. Короткі відомості з історії української писемності.
6. Українська мова як державна.
7. Мовна ситуація в Україні.

Література

1. Венжинович Н.Ф. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ, 2008. 304 с.
2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 2704-VIII від 25.04.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text
3. Історія української мови: Хрестоматія. Київ: Либідь, 2002. 387 с.
4. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
5. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Київ: Генеза, 2001. 297 с.
6. Шевчук С., Виноградова Ю., Глущик С., Дияк О., Лобода Т. Український правопис: нова редакція. Київ, 2020. 118 с.

Завдання 1. Ознайомтеся із 5 текстами різних стилів (політична промова, інструкція, художній уривок, реклама). Визначте, яку функцію виконує мова в кожному випадку (наприклад, комунікативну, естетичну, пізнавальну, експресивну, волюнтативну або інші). Сформулюйте коротке пояснення, чому ви обрали саме цю функцію.

***Приклад оформлення відповіді*:** «Сьогодні ми зібралися для того, щоб обговорити питання екології...» (фрагмент промови). Функція: комунікативна. Текст спрямований на передачу інформації слухачам.

Завдання 2. На основі карти територіальних діалектів України (північного, південно-східного, південно-західного наріч) позначте, в яких регіонах розповсюджені діалектні особливості. Поясніть ці особливості.

Хлопец (хлопець), кияхи (кукурудза), сильза (сльоза), плай (гірська стежка), сарака (бідний), пита (питає), неньо (батько), керниця (криниця), ложкі (ложки), ромплі (картопля), хижа (хата).

Завдання 3. Питання для самостійного опрацювання (на вибір / письмово).

1. Подумайте, чи відрізняються поняття українська літературна мова і українська національна мова. Яке з них є ширшим? Обґрунтуйте думку.

2. Відомо, що українська мова посідає чільне місце серед мов світу. Запишіть ознаки, які доводять, що наша державна мова є милозвучною й мелодійною.

3. Які гіпотези походження української мови ви знаєте?

4. Пригадайте й запишіть, коли в Україні державною писемною виступала чужа за походженням мова. З якими подіями це було пов’язане?

5. Значну роль у становленні української літературної мови відіграла художня література 17–18 ст. Чому І. Котляревського називають зачинателем української літературної мови, а Т. Шевченка – основоположником?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС І ПУНКТУАЦІЯ: СКЛАДНІ ВИПАДКИ

1. Чергування голосних. Чергування приголосних.
2. Подовження і подвоєння приголосних. Спрощення груп приголосних.
3. Вживання м’якого знака.
4. Вживання апострофа.
5. Правопис префіксів. Правопис суфіксів.
6. Написання слів разом, окремо, через дефіс.
7. Правопис слів іншомовного походження.
8. Принципи вживання великої літери.
9. Правила переносу.
10. Розділові знаки у простому реченні. Розділові знаки у складному реченні.

Література

1. Венжинович Н.Ф. Сучасна українська літературна мова: Навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ, 2008. 304 с.

2. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ.вищ.навч.закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.

3. Сучасна українська літературна мова / за ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2006. 430 с.

4. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. 3-тє вид., перероб. Київ: Либідь, 2005. 488 с.

5. Сучасна українська літературна мова: Підручник / за ред. А.П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ: Вища школа, 2002. 439 с.

6. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019 (URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf).

Завдання 1. Поставте у словах, де потрібно, апостроф.

Полум…я, В…ячеслав, різдв…яний, св…ято, св…ященник, різьб…яр, торф…яний, зв…язок, зв…язківець, кур…єр, (на) подвір…ї, дит…ясла, Мін…юст, без…ядерний, об…єм, під…їхати, пів…Європи, прем…єр, транс…європейський, пан…європейський, без…іменний, з…ініціювати, з…економити, інтерв…ю, кар…єра, об…єкт, кур…йоз, сер…йозний, б…язь, б…юджет, б…юро, к…ювет, п…юпітр, п…юре, грав…юра, б…юст, р…юкзак, р…юш, Г…юго, дистриб…ютор, кон…юнктивіт, валер…яна, круп…є, манік…юр, кутюр…є, м…юслі, кеш…ю, дез…інфекція.

Завдання 2. Поставте у словах, де потрібно, м’який знак.

Блакит…, совіс…т…, маз…, тр…ох, с…огодні, бад…орий, міл…йон, бул…йон, медал…йон, павіл…йон, кан…йон, їдал…ня, пал…ці, стіл…чик, кір…, повір…те, Хар…ків, жін…ці, камін…ці, дитин…ці, сторін…ці, кін…ця, нен…ці, квіт…ці, мис…ці, колис…ці, тріс…ці, піс…ня, ател…є, барел…єф, біл…ярд, він…ятка, ескадрил…я, сміє…ся, грає…ся, купают…ся, радит…ся, порад…ся, камін…чик, тон…ше, мен…ше, ін…ше, майбут…нє, матін…ці, п’ят…сот, н…юанс, дос…є, с…южет, різ…ба, т…мяно, ател…є, рел…єф.

Завдання 3. Запишіть назви з великої або малої літери. Поясніть написання.

(У,у)жгородський (Н,н)аціональний (У,у)ніверситет, (П,п)резидент (У,у)країни, (М,м)іністерство (О,о)світи і (Н,н)ауки (У,у)країни, (О,о)рганізація (О,о)б’єднаних (Н,н)ацій, (В,в)ерховна (Р,р)ада (У,у)країни, К(к)онституційний (С,с)уд (У,у)країни, (Є,є)вропейський (С,с)уд з (П,п)рав (Л,л)юдини, (К,к)онституція (У,у)країни, (М,м)айдан (Н,н)езалежності, (К,к)абінет (М,м)іністрів (У,у)країни, (Д,д)ержавний (Г)герб (У,у)країни, (К,к)афедра (П,п)рикладної (Л,л)інгвістики, (Д,д)оцент (К,к)афедри (Т,т)еорії та (П,п)рактики (П,п)ерекладу.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. ОРФОГРАФІЯ. ФОНЕТИЧНА ТА ФОНОЛОГІЧНА СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Предмет фонетики. Особливості творення звуків.
2. Класифікація голосних звуків.
3. Класифікація приголосних звуків.
4. Зміни приголосних у мовленнєвому потоці.
5. Фонологія. Поняття фонеми.

Література

1. Козачук Г.О. Українська мова: Практикум: Навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Вища школа, 2008. С. 74–101.

2. Пискач О. Д. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія: навчально-методичний посібник для студентів І курсу спеціальності 014 «Середня освіта» спеціалізації 014.01 «Середня освіта (Українська мова і література)» освітньо-професійних програм «Українська мова і література. Зарубіжна література», «Українська мова і література. Англійська мова і література». Ужгород, 2023. 93 с.

3. Скалозуб Л.Г. Основні наукові досягнення: розвиток експериментально-фонетичного методу та одержані результати. Загальна та експериментальна фонетика: Збірник наукових праць. Київ, 2001. С. 12–92.

4. Сучасна українська літературна мова / за ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2006. 430 с.

5. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. Київ: Знання, 2010. 270 с.

6. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2007. 807 с.

7. Ющук І.П. Українська мова. Київ: Либідь, 2006. 640 с.

Завдання 1. Подані слова запишіть фонетичною транскрипцією. Знайдіть вияви асиміляції.

Українець, сяяти, знання, радію, сім’я, троє, ідея, розбуджений, моїх, дзвоник, свідомість, пісня, кігті, відтепер, баскетбол, поповнюється, відчувати, братство, фонетичний.

Завдання 2. Прочитайте лінгвістичні терміни, поясніть їхнє значення. Підкресліть слова з лабіалізованими звуками.

Акцент, алофон, антропонім, африкати, вербалізація, вокалізм, дисиміляція, екстралінгвальний, ідіома, проклітики.

Завдання 3. Запишіть слова фонетичною і фонематичною транскрипцією, з’ясуйте відмінність між звуками й фонемами.

Сирітський, б’ються, легко, спитати, боротьба, вокзал, народження, віджати, не поріжся, видається, калатання, щиро, яскравий, життя, у книжці.

Зразок: *німецький* [н'імéц'ки^{є}й] /н'імец'кий/.

Завдання 4. Затранскрибуйте подане речення і визначте в словах співвідношення звуків, фонем і букв.

Думаю про життя.

Завдання 5. Подані терміни запишіть у фонетичній транскрипції. Визначте, які звуки зазнали редукції або випадають у швидкому мовленні (елізія).

Мовознавство, комунікація, переклад, штучний інтелект, машинний, цифровий, лінгвістика, лексикон, синтаксичний, обробка.

Завдання 6. Розподіліть слова на групи за типом артикуляції приголосних звуків (шумні, дзвінкі, глухі, сонорні).

Корпус, дані, інтерпретація, алгоритм, версія, розпізнавання, код, система, фонема, текстовий.

Завдання 7. Визначте наголошений склад у наведених словах. Поясніть, чому наголос у наукових термінах може бути змінним (різним у різних мовах чи регістрах).

Документування, інтерактивний, вербальний, уніфікація, інтерлінгва, алгоритмізація, адаптивність, морфеміка, екстрактивний, сегментація.

Завдання 8. Проаналізуйте наведені фрази з погляду інтонації (інтонаційна побудова): визначте, де розміщено логічний наголос і тип інтонаційного малюнка (розповідний, питальний, спонукальний).

1. Чи зчитано цей текст коректно?
2. Машинний переклад – важлива галузь прикладної лінгвістики.
3. У вас є доступ до мовного корпусу?
4. Завантаж, будь ласка, нову версію словника.
5. Ця система ще не навчена розпізнавати українську.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. ФУНКЦІОНАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

1. Слово як мовна одиниця. Значення слова.
2. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Пароніми. Загальна характеристика.
3. Лексика української мови з погляду сфер вживання: загальновживана лексика, спеціальна лексика, діалектна лексика, термінологічна і професійна.
4. Лексика української мови з погляду активного і пасивного вживання: активна лексика; пасивна лексика; неологізми.
5. Стилістична диференціація лексики української мови.
6. Поняття про фразеологію. Джерела української фразеології.
7. Класифікації фразем.

Література

1. Бодик О.П., Рудакова Т.М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Київ: «ЦУЛ», 2022. 416 с.
2. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
3. Козачук Г.О. Українська мова: Практикум: Навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Вища школа, 2008. С. 74–101.
4. Сучасна українська літературна мова / за ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2006. 430 с.
5. Сучасна українська мова: Підручник / за ред. О.Д. Пономарева. 2-ге вид., перероб. Київ: Либідь, 2001.
6. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів. Луганськ: Альма-матер, 2005. 400 с.
7. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : навчальний посібник. Київ: Знання, 2007. 494 с.
8. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ: Освіта, 1998. 224 с.
9. Фразеологічний словник української мови / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка, 1993. 984 с.
10. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2007. 807 с.
11. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник. Київ: Літера, 2000.

12. Ющук І.П. Українська мова. Київ: Либідь, 2006. 640 с.

Завдання 1. Складіть із поданими словами речення, у яких кожне вживалося б у прямому і переносному значенні: серце, хліб, золото, зебра, сад, море, погляд, солодкий, гострий, важкий.

Завдання 2. Наведіть всі можливі синоніми до слів: дбайливий, гуманність, стимулювати, алфавіт, абітурієнт, часопис, дефект, актуальний, аргумент.

Завдання 3. Запишіть терміни (10 термінів), що стосуються вашого майбутнього фаху, поясніть їх.

Завдання 4. Доберіть до поданих тематичних груп фразеологічні одиниці:

- Поведінка, дії, вчинки людини.
- Характеристика властивостей та якостей людини.
- Позначення якості, ознаки, стану предмета, явища, дії.
- Фізично-емоційний стан особи.
- Позначення дій, вчинків, поведінки людини, діяльності у стосунках із будь-ким, будь-чим.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. БУДОВА СЛОВА. СЛОВОТВІР

1. Морфеміка й словотвір як розділи мовознавства.
2. Структура слова й словотворення.
3. Способи словотворення в українській мові: морфологічний спосіб, морфолого-синтаксичний спосіб, лексико-синтаксичний спосіб, лексико-семантичний спосіб.
4. Морфемний, словотвірний і етимологічний аналізи.

Література

1. Бабій І., Пісняк Н. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Навчальний посібник. 2022. 104 с.
2. Вакарюк Л.О., Панцьо С.Є. Український словотвір у термінах: Словник-довідник. Тернопіль: Джура, 2007. 259 с.
3. Вовченко Г.І. Морфеміка і словотвір сучасної української літературної мови: Практикум. Ужгород, 2016. 59 с.
4. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
5. Орфографічний словник української мови / Уклад.: С.І. Головащук, М.М. Пещак, В.М. Русанівський, О.О. Тараненко. Вид. друге, випр. і доп. Київ, 1999. 989 с.
6. Сучасна українська літературна мова / за ред. Плющ М.Я. Київ: Вища школа, 2006. 430 с.
7. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. 3-тє вид., перероб. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
8. Український орфографічний словник: Близько 174 тис. слів / за ред. В.Г. Скляренка. Київ: Довіра, 2009.

Завдання 1. Користуючись умовними позначками, виділіть морфеми у поданих словах: стислий, занепадницький, зерноочисний, теоретизування, далеко, приземлення, зброшурувати, перепис, найдавніший, зазначити, овочесховище, довгожданий, зменшувач, спопідлоба, потьмаритися.

Завдання 2. Наведіть по два приклади синонімічних, антонімічних, полісемічних та омонімічних морфем. З'ясуйте їхнє значення.

Завдання 3. Запишіть спільнокореневі слова в ланцюжок, розташувавши їх послідовно за принципом мотивованості: веснянкуватий, весняний, весна, веснянки; киснути, кислота, кислий, кислотність, кислотний; солити, сіль, засолити, позасолювати, засолювати; білий, білковий, білок, білковина;

розумний, розум, розумнішати, розумніший; чобіт, чоботарювати, чоботар, чоботарювання.

Завдання 4. Згрупуйте подані слова на мотивовані і немотивовані: сосновий, сміливість, ясний, витримати, плести, папір, диван, сердечний, читати, доповідь, слабий, буря, летіти, поділити, світло, обновити, заспів.

Завдання 5. Розберіть подані слова за будовою, визначте спосіб їхнього словотворення (префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, складання основ, словоскладання): мовознавець, комп'ютеризований, перекладацький, розмітити, лексикографія, обчислювальний, мовленнєвий, автоматизація, декодувати, інтерпретаційний.

Завдання 6. Виділіть корені в наведених словах. Визначте, чи є вони спільнокореневими, і які зміни відбулися в значеннях: лексема, лексичний, лексикологія, лексикон, лексикограф, лексикографія.

Завдання 7. Утворіть похідні слова від поданих, використовуючи відповідні суфікси або префікси, характерні для наукової мови. Поясніть зміну значення: аналіз, мова, кодувати, система, дані.

Завдання 8. Проаналізуйте морфемний склад і визначте частину мови таких слів: обробка, перекладач, транскодування, зчитувати, машинопереклад, корпусний, розпізнавання, інтерфейсний, мовний, адаптувати.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ. ВИГУК. ПЕРЕХІДНІ ЯВИЩА

1. Прийменник. Групи прийменників за походженням, морфологічною будовою.

2. Сполучник. Класифікація сполучників.

3. Функція часток. Класифікація.

4. Вигуки. Класифікація вигуків за значенням. Звуконаслідувальні слова.

5. Перехідні явища. Субстантивація. Ад'єктивація. Прономіналізація. Адвербіалізація. Вербалізація.

Література

1. Алексієнко Л.А., Зубань О.М., Козленко І.В. Сучасна українська мова: Морфологія: підручник / за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 524 с.

2. Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія: підручник. Київ: Либідь, 1993. 336 с.

3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматика української мови. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.

4. Горпинич В.О. Морфологія української мови: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: ВЦ «Академія», 2004. 336 с.

5. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, А.П. Загнітко, С.О. Соколова; за ред. К.Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

6. Леонова М.В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Київ: Вища школа, 1983. 264 с.

7. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / за ред. акад. І.К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1969. 584 с.

8.Сучасна українська літературна мова: підручник / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін.; за ред. А.П. Грищенка. 3-тє вид., доп. Київ: Вища школа, 2002. 439 с.

9. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський (співголова), О.О. Тараненко (співголова), М.П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. 824 с.

10. Український правопис. Київ: Наук. думка, 2019. 390 с

Завдання 1. Поділіть запропоновані прийменники на групи: прийменники, співвідносні з морфологізованими прислівниками; прийменники, співвідносні з

адвербіалізованими безприйменниковими відмінковими формами іменників; прийменники, співвідносні з дієприслівниками.

Включаючи, поблизу, край, виключаючи, вздовж, зважаючи на, коло, незважаючи на, кінець, починаючи з, довкола.

Завдання 2. Перепишіть, розкриваючи дужки. Поясніть правопис сполучників.

1. Як (би) я була зіркою в небі, я б не знала ні туги, ні жалю (Леся Українка). 2. Що (б) прийшло на землю сподіване щастя, треба великої праці (М. Коцюбинський). 3. Вітри проспівають над хвилями нив про (те), як в негоду він край боронив (П. Усенко). 4. Як (би) оті проміння золоті у струни чарами якими обернути, я б з них зробила арфу золоту (Леся Українка). 5. Де б він не був, що (б) з ним не трапилося, звик ніколи не схиляти голову (Петро Панч). 6. Блискавки тримав поет в руці – то (ж) блискавки він кидав із трибуни (П. Тичина). 7. Хотіла б я піснею стати у сюю хвилину ясну, що (б) вільно по світі літати, що (б) вітер розносив луну (Леся Українка). 8. У мене одна думка: як (би) нам нашу красну мову так високо підняти, як підняв її Шевченко у пісні (Панас Мирний). 9. На те й лихо, що (б) з тим лихом боротися (Т. Шевченко). 10. Скорить повинні дощову ми непокірну хмару, – то (ж) сіймо у ріллю нову пшеницю яру (М. Рильський).

Завдання 3. Наведіть по п’ять прикладів емоційних та спонукальних вигуків, а також звуконаслідувальних слів. Складіть речення із наведеними прикладами.

Завдання 4. Доберіть по два приклади до таких перехідних явищ: субстантивація, ад’єктивація, прономіналізація, адвербіалізація, вербалізація, партикуляція, інтер’єктивація.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7. СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ. РЕЧЕННЯ

1. Предмет вивчення й завдання синтаксису.
2. Поняття про словосполучення. Класифікація словосполучень.
3. Синтаксичні відношення між словами у словосполученні. Типи зв’язку слів у словосполученні.
4. Речення як основна синтаксична одиниця. Речення й судження.
5. Структурно-семантичні ознаки речення (прості й складні).
6. Поділ речень за метою висловлювання та характером висловленого ними відношення до дійсності.

Література

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
2. Дудик П.С., Прокопчук Л.В. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 380 с.
3. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
4. Мойсієнко А.К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 208 с.
5. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
6. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. Київ: Либідь, 1997. 399 с.
7. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Завдання 1. Складіть 5–6 простих речень про свою професію. Зробіть їхній синтаксичний розбір: виділіть головні та другорядні члени речення; визначте словосполучення і тип зв’язків між словами.

Завдання 2. Прочитайте наведені речення та визначте їхній тип за метою висловлювання: 1. Хто постукав у двері? 2. Зачиніть, будь ласка, вікно. 3. Сьогодні гарний день. 4. Невже це правда? 5. Анно, йди до університету. 6. Олеже, йдеш на пари?

Завдання 3. Проаналізуйте речення: вкажіть граматичну основу; визначте, чи є речення поширеним або непоширеним; здійсніть аналіз головних і другорядних членів речення.

Старий дуб розкинув могутнє гілля над тихою річкою.

Завдання 4. Визначте типи речень за структурою: просте чи складне. Якщо складне, уточніть його тип (складносурядне, складнопідрядне, безсполучникове). Обґрунтуйте свій вибір.

Сонце яскраво світить. Коли зійшло сонце, навколо все ожило. Сонце зійшло, і день розпочався. Вітер гнав по небу темні хмари. Відкривши вікно, я побачив, як почався дощ.

Завдання 5. Прочитайте подані словосполучення. Визначте їхній тип за будовою (прості/складні), за морфологічною належністю головного слова, за способом підрядного зв'язку.

Завантажити файл, обробка мовлення, інтерфейс користувача, наукова стаття, перевірити граматику, лінгвістичні ресурси, прикладне дослідження, система розпізнавання, цифрова мова, працювати з корпусом.

Завдання 6. Зіставте наведені речення. Визначте, які з них є простими, а які – складними. У складних – визначте тип (складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові).

1. Машина переклала текст, але в ньому багато помилок.
2. Якщо система навчена, вона розпізнає текст точно.
3. Обробка даних триває.
4. Корпус містить мільйони речень, і він постійно оновлюється.
5. Програма зупинилася – сталася помилка.

Завдання 7. Проаналізуйте структуру поданих речень. Визначте головні й другорядні члени речення. З'ясуйте, які синтаксичні відношення між ними (об'єктні, обставинні, атрибутивні).

1. Студенти досліджують синтаксичні зв'язки в корпусі.
2. Новий інтерфейс значно полегшує роботу з текстами.
3. У прикладній лінгвістиці аналіз речення має практичне значення.
4. Машинне навчання ґрунтується на синтаксичних патернах.
5. Програма обчислює зв'язки між словами в реченні.

Завдання 8. Запропонуйте свої приклади до таких типів речень за метою висловлювання та модальністю (розповідні, питальні, спонукальні; реальні, бажані, умовні, заперечні). Для кожного типу подайте по 2 приклади.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8. СИНТАКСИС ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ. ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ. ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

1. Будова простого речення.
2. Підмет (простий і складний). Способи вираження простого та складеного підмета.
3. Узгодження присудка в особі, роді й числі.
4. Додаток. Прямий і непрямий додаток.
5. Означення. Прикладка як різновид означення.
6. Обставина.
7. Основні функції порядку слів у простому реченні.

Література

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.
2. Галас А.М., Сабадош І.В. Синтаксис словосполучення і простого речення сучасної української мови: Практикум. 2-е видання, змінене і доповнене. Ужгород, 2023. 238 с.
3. Дудик П.С., Прокопчук Л.В. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 380 с.
4. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
5. Мойсієнко А.К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 208 с.
6. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
7. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. Київ: Либідь, 1997. 399 с.
8. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Завдання 1. Виконайте синтаксичний розбір речень. Вкажіть граматичну основу. Розподіліть члени речення на головні та другорядні. Визначте тип речення за будовою: поширене чи непоширене.

Дерева шелестіли під легким осіннім вітром.

На небі з’явилися перші зірки.

Холодний вітер гойдав гілля дерев.

Завдання 2. У кожному реченні знайдіть підмет і визначте, чи є він простим чи складним. Укажіть способи вираження підмета (іменник, займенник, інфінітив, словосполучення).

Студенти читали цікаві книжки.

Вивчати природу – це завжди цікаво.

Брат із сестрою вирішили вирушити в похід.

Завдання 3. Знайдіть обставини в реченнях і визначте, які саме відношення вони виражають. Укажіть, чим виражені обставини (прислівник, іменник із прийменником, дієприслівниковий зворот). Перебудуйте речення, змінивши місце обставини, і поясніть, як це вплинуло на смисловий акцент.

Друзі зустрілися пізно ввечері.

Птахи летіли над річкою.

Він із цікавістю слухав розповідь.

Завдання 4. Зробіть структурно-семантичну характеристику наведеного речення, випишіть з кожного речення головні члени речення, визначте їхній структурний тип та способи вираження.

Речення для аналізу:

Парубок літ двадцяти бігав за нами (П. Мирний).

Порядок синтаксичного аналізу простого речення

1. Записати речення.

2. Визначити граматичну основу.

3. Дати загальну характеристику простого речення:

3.1. Речення просте.

3.2. Тип речення за метою висловлювання (розповідне, питальне, спонукальне, бажальне).

3.3. Тип речення за емоційно-експресивним забарвленням (окличне, неокличне).

3.4. Тип речення за характером предикативних відношень (стверджувальне, заперечне: загальнозаперечне, частковозаперечне).

3.5. Тип речення за складом головних членів (двоскладне; односкладне: означено-особове, неозначено-особове, узагальнено-особове, безособове, інфінітивне, номінативне).

4. Головні члени речення. Визначити структурний тип головних членів речення.

Зразок (Галас А.М., Сабадош І.В.): *Тихо листом край печери два дубки шептали* (С. Руданський) – речення просте, розповідне, неокличне, стверджувальне, двоскладне.

Головні члени речення:

Два дубки – підмет, складений, виражений словосполученням із кількісним значенням: іменником *дубки* (загальна назва, назва неістот, має конкретне значення; множина, називний відмінок, ІІ відміна, тверда група) і числівником *два* (кількісний, власне кількісний, простий, називний відмінок).

Шептали – присудок, простий, виражений дієсловом недоконаного виду, неперехідним, активного стану, дійсного способу, минулого часу, множина.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9. ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ

1. Однорідні члени речення. Засоби вираження однорідності.
2. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення.
3. Відокремлені другорядні члени речення. Уточнювальні слова і звороти.
4. Звертання. Вставні і вставлені слова словосполучення, речення.

Література

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.

2. Галас А.М., Сабадош І.В. Синтаксис словосполучення і простого речення сучасної української мови: Практикум. 2-е видання, змінене і доповнене. Ужгород, 2023. 238 с.

3. Дудик П.С., Прокопчук Л.В. Синтаксис української мови: підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 380 с.

4. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.

5. Мойсієнко А.К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 208 с.

6. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.

7. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. Київ: Либідь, 1997. 399 с.

8. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Завдання 1. Зробіть синтаксично-морфологічний аналіз поданих речень. Вкажіть граматичну основу речення. Визначте однорідні члени речення та їхні засоби зв’язку. Зробіть морфологічний розбір одного з однорідних членів.

Речення для аналізу:

Осінь принесла холодні дощі, густий туман і перші заморозки.

У саду росли яблуні, груші, сливи, а під парканом кущі калини.

Небо було похмурим, вітряним, але по-осінньому затишним.

Завдання 2. У кожному реченні знайдіть узагальнювальне слово. Визначте його синтаксичну роль. Перебудуйте речення так, щоб узагальнювальне слово стало в кінці речення.

Речення для аналізу:

Усе: і дорога, і дерева, і кущі – було вкрите густим снігом.

Під час подорожі нас чекало багато несподіванок: дощ, вітер, густий туман.

Ніхто з нас: ані я, ані брат, ані друзі – не знав, як діяти далі.

Завдання 3. Знайдіть у реченнях відокремлені члени. Визначте, чим вони виражені. Поясніть правила вживання розділових знаків.

Речення для аналізу:

Засипаний снігом, ліс виглядав таємничим і загадковим.

Ми, зачаровані співом солов'я, довго стояли під деревом.

Сонце, ховаючись за хмари, грало яскравими променями.

Завдання 4. У поданих реченнях знайдіть вставні слова, словосполучення і речення. Розставте розділові знаки, поясніть їх.

1. Прикро ясна річ що не все складається так як уявляється на папері (О. Гончар). 2. Мабуть кожна людина сама повинна шукати найкоротшу дорогу до істини (О. Гончар). 3. Поету кажуть треба знати мову Та ще уміти вправно римувать (В. Симоненко). 4. Душа моя послухай – Як яблуня в цвіту (П. Тичина). 5. Винятки очевидячки минаємо (М. Коцюбинський).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10. СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

1. Поняття про складне речення. Типи складних речень.
2. Складносурядне речення. Загальна характеристика й різновиди.
3. Складнопідрядне речення. Типи складнопідрядних речень.
4. Структурно-семантична й логіко-граматична класифікація.
5. Складнопідрядне речення з кількома підрядними.
6. Складні речення з сурядністю й підрядністю.

Література:

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.

2. Галас А.М., Сабадош І.В. Синтаксис словосполучення і простого речення сучасної української мови: Практикум. 2-е видання, змінене і доповнене. Ужгород, 2023. 238 с.

3. Дудик П.С., Прокопчук Л.В. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 380 с.

4. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ.вищ.навч.закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.

5. Мойсієнко А.К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 208 с.

6. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.

7. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. Київ: Либідь, 1997. 399 с.

8. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Завдання 1. Визначте, які з поданих речень є складними, а які простими. Якщо речення складне, зазначте його тип (складносурядне, складнопідрядне, безсполучникове). Поясніть, як розділові знаки допомагають зрозуміти будову речення.

Речення для аналізу:

На небі з’явилися зірки, і місяць піднявся над горизонтом.

Осінній вітер зривав листя з дерев.

Коли почався дощ, ми зайшли до найближчого магазину.

Завдання 2. У кожному реченні знайдіть головну і підрядну частини. Визначте тип підрядного речення. Зробіть схему кожного речення.

Речення для аналізу:

Ми залишилися вдома, бо на вулиці йшов сильний дощ.

Дорога, яка вела до лісу, була вкрита жовтим листям.

Я бачив, як сонце ховається за горизонтом.

Зразок схеми: [Головна], (**як** Підрядна з'ясувальна).

Завдання 3. Визначте типи зв'язків між частинами (сурядність, підрядність). Зробіть схеми речень, указуючи їхню структурну й логіко-граматичну будову. Запишіть своє речення, де поєднується сурядний і підрядний зв'язок.

Речення для аналізу:

Коли ми прийшли до парку, там уже нікого не було, і листя шелестіло під ногами.

Він вірив, що його мрія здійсниться, хоча ніхто цього не очікував.

Завдання 4. Складіть речення з такими умовами: перше речення має бути складносурядним із єднальним зв'язком; друге – складнопідрядним із підрядним причини; третє – із сурядністю та підрядністю одночасно. Зробіть аналіз своїх речень: визначте головну і підрядні частини, типи зв'язків.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11. СКЛАДНІ БЕЗСПОЛУЧНИКОВІ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ ІЗ СПОЛУЧНИКОВИМ І БЕЗСПОЛУЧНИКОВИМ ЗВ'ЯЗКОМ. ПЕРІОД. ТЕКСТ

1. Загальна характеристика складних безсполучникових речень.
2. Складні безсполучникові речення з однотипними частинами.
3. Складні безсполучникові речення з різнотипними частинами.
4. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.
5. Період. Текст як складне синтаксичне ціле.
6. Пряма й непряма мова. Невласне пряма мова.

Література:

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ: Либідь, 1993. 368 с.

2. Галас А.М., Сабадош І.В. Синтаксис словосполучення і простого речення сучасної української мови: Практикум. 2-е видання, змінене і доповнене. Ужгород, 2023. 238 с.

3. Дудик П.С., Прокопчук Л.В. Синтаксис української мови: підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 380 с.

4. Караман С.О., Караман О.В., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ.вищ.навч.закл. / за ред. С.О. Караман. Київ: Літера ЛТД, 2011. 560 с.

5. Мойсієнко А.К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 208 с.

6. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.

7. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. Київ: Либідь, 1997. 399 с.

8. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Завдання 1. Складіть 5 речень, у яких усі частини виражають однотипні значення (наприклад, перелік подій, одночасність дій, причинно-наслідкові зв'язки).

Наприклад: Грім гуркотів – дощ лив – вітер гнав хмари по небу.

Завдання 2. Прочитайте подані речення, випишіть їхні схеми, визначте типи смислових зв'язків між частинами (причиновий, часовий, умовний тощо) і поясніть правила вживання розділових знаків.

Хмари тяглися низько над землею – важкі, сиві, холодні, вони здавалися готовими от-от впасти.

Ніч була така темна, що здавалося, ні землі, ні неба не стало – лише якась безконечна чорна порожнеча обняла все навколо.

Голоси стихли – лише шелест вітру по кущах нагадував про тишу ночі.

Ой летіла стріла – не знати, з чийого лу́ка, не знати, на кого.

За горою червоне сонце сховалося – земля потемніла, а повітря стало прохолодним.

Завдання 3. Проаналізуйте подані речення, визначте типи зв’язків між частинами (сполучниковий або безсполучниковий), схематично запишіть структуру речень, поясніть їхню функцію в тексті.

Тихо було у кімнаті, але за вікном чулося гудіння вітру – гілля дерев стукало у шибки.

Ранок був ясний, і на небі не було жодної хмари – лише сонце палило землю, розігріваючи повітря.

Його слова були гострі, наче лезо, і кожне з них боляче різало серце – здавалося, більше не можна витримати.

Він сказав, що не повернеться, і все всередині мене перевернулося – я раптом зрозуміла, що це кінець.

Його постать зникала в далині, і тільки слід на піску нагадував, що він тут був – і цей слід теж зникав під хвилями.

Завдання 4. Знайдіть приклади складних речень у художніх, публіцистичних і наукових текстах. Визначте їхні типи, особливості побудови та стилістичне навантаження.

Завдання 5. Складіть уривок тексту (7–8 речень), у якому ви свідомо використовуєте всі три типи складних речень (безсполучникові, сполучникові, зі змішаним зв’язком).

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ. ТЕМАТИКА ПРЕЗЕНТАЦІЙ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Місце української мови серед інших мов світу.
2. Походження письма.
3. Культура мовлення сучасного студента.
4. Мова як ідентифікатор національної сутності.
5. Питання походження української мови: проблемні аспекти.
6. Мова – активний засіб засіб формування свідомості.
7. Джерела формування української літературної мови.
8. Українська мова – державна мова України.
9. Історія розвитку української термінології.
10. Активний словник освіченої людини.
11. Пасивний склад української лексики.
12. Роль і значення мови у професійній діяльності.
13. Милозвучність мови і літературна вимова. Основні правила української орфоепії.
14. Книжні та іншомовні слова в документах.
15. Правопис та особливості відмінювання українських прізвищ.
16. Особливості відмінювання та використання іменників І відміни.
17. Особливості відмінювання та використання іменників ІІ відміни.
18. Особливості відмінювання та використання іменників ІІІ відміни.
19. Особливості відмінювання та використання іменників ІV відміни.
20. Використання форм родового відмінка однини іменників ІІ відміни у професійному мовленні.
21. Рід та особливості вживання назв осіб за професією, званням, посадою тощо.
22. Смислові зв’язки і порядок слів у простому реченні.
23. Складні випадки керування у текстах різних функціональних стилів.
24. Конструкції з прийменником *по*.
25. Мовний етикет і тональність спілкування.
26. Мова як історична категорія.
27. Літературна мова як одна з форм національної культури.
28. Зв’язок розвитку мови з історією суспільства.
29. Етапи і форми розвитку графічного письма в Україні.
30. Принципи української орфографії.
31. Значення етимологічних досліджень для історії мови.
32. Класифікація фразеологізмів.
33. Ономастика як розділ лексикології.

34. Основні види одномовних словників.

35. Загальновживані слова як основа єдності лексико-семантичної системи мови.

36. Соціально обмежена лексика.

37. Табу й евфемізми в українській мові.

38. Основні чинники історичних змін у лексиці української мови.

39. Архаїзми та історизми в сучасній українській літературній мові.

40. Лексичні та семантичні неологізми.

41. Оказіоналізми як різновид неологізмів.

42. Семантичні й словотвірні запозичення.

43. Критерії виділення частин мови.

44. Формально-граматичний (морфологічний) критерій виділення частин мови.

45. Історія граматичних концепцій частин мови.

46. Специфічні ознаки основних частин мови.

47. Соціопсихолінгвістичний аспект культури мови.

48. Ґендерні аспекти спілкування. Стратегії мовленнєвого спілкування.

49. Лексико-граматичні розряди і граматичні категорії в українській мові.

50. Категорія істоти / неістоти і словозміна.

51. Правопис складних числівників і відчислівникових складних слів.

52. Зв’язок числівників з іменниками.

53. Мовна освіта. Мовне виховання. Мовленнєва поведінка.

54. Мовна норма як лінгвістична категорія.

55. Поняття «суржик» у лінгвістиці.

56. Мовленнєвий етикет. Види мовленнєвого етикету.

57. Основні види логічних помилок.

58. Способи словотвору в українській мові.

59. Морфологічні норми сучасної української літературної мови.

60. Поняття говірки, говору (діалекту), наріччя.

61. Загальна характеристика наріч: територія поширення, групи говорів.

62. Фонетичні, морфологічні і лексичні діалектизми південно-західного наріччя.

63. Південно-східне наріччя як основа української літературної мови.

64. Поняття мовного стилю.

65. Загальна характеристика стилів сучасної української мови.

66. Конфесійний та епістолярний стилі.

67. Поняття про фонему та фонологію. Функції і диференційні ознаки фонем.

68. З історії вивчення фонеми.

69. Фонологічні школи.

70. Типи синонімів і їхні функції. Синонімічний ряд і його будова. Евфемізми та перифрази.

71. Поняття про антонімію. Семантичні та структурні типи лексичних антонімів. Енантіосемія та оксюморон.

72. Омонімія як мовне явище. Типи омонімів. Явище паронімії в українській мові.

73. Граматичне значення слова у його відношенні до лексичного значення. Способи вираження граматичних значень.

74. Граматична форма та категорія слова. Синтетичні й аналітичні форми слів.

75. Лексичне значення, головні морфологічні ознаки і синтаксична роль іменників.

76. Лексико-граматичні категорії іменника.

77. Система вокалізму сучасної української літературної мови.

78. Система консонантизму сучасної української літературної мови.

79. Калькування елементів близькоспоріднених мов. Переклад термінів.

80. Комп’ютерна лексикографія. Види електронних словників.

81. Актуальні питання й найважливіші поняття сучасної соціолінгвістики.

82. Проблема білінгвізму в Україні.

83. Сучасне українське термінознавство й термінографія.

84. Мовна картина світу українців.

85. Дослідження з прикладної лінгвістики в Україні: загальна характеристика.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Текст презентації повинен містити змістові складники, які відповідають обраній темі й максимально її розкривають.

Організація презентації повинна передбачати:

урахування особливостей слухацької аудиторії;

- визначення структури (схеми, сценарію) презентації: послідовність викладення матеріалу, добір різноманітних зображень, анімаційних ефектів та інших елементів, що супроводжують виклад.

Вимоги щодо структури та змісту матеріалу:

- викладайте матеріал стисло, з максимальною інформативністю тексту;
- ретельно структуруйте інформацію, не нагромаджуйте текстовий блок;
- графіка має органічно доповнювати текст;
- усі текстові дані необхідно ретельно перевірити щодо дотримання мовних літературних норм, дотримуйтеся прийнятих правил скорочень.

Основні слайди презентації повинні мати:

- титульний аркуш;
- слайд з фотографією (не обов'язково) автора і контактною інформацією (напр., прізвище, ім'я, факультет, курс, спеціальність, пошта тощо);
- основні пункти презентації;
- завершальний слайд, що містить висновки;
- максимальна кількість слайдів – 15.

Вимоги до оформлення презентації (PowerPoint):

- кожен слайд має відображати одну думку;
- усього на слайді має бути 6–10 рядків;
- загальна кількість слів на слайді не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні ідеї слайду;
- слайди мають бути не надто яскравими чи строкатими;
- підпис до ілюстрації розміщується під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути створені в одному стилі;
- рекомендується використовувати не більше 2–3 різних шрифтів;
- розмір шрифту не повинен бути дрібним;
- розміщуйте тільки хорошої якості зображення.

Отже, основними критеріями створення презентації є:

- повнота розкриття теми;
- структуризація інформації;
- наявність і зручність навігації;

- відсутність граматичних, орфографічних і мовних помилок;
- відсутність фактичних помилок, достовірність поданої інформації;
- наявність і правильність оформлення обов’язкових слайдів;
- оригінальність оформлення презентації;
- придатність презентації для обраної цільової аудиторії;
- грамотність використання кольорового оформлення;
- розміщення і комплектування об’єктів, єдиний стиль слайдів.

Необхідно дотримуватися ПРАВИЛА: *обсяг тексту в презентаціях повинен становити 35%.* Увесь непотрібний текст слід залишити або для усного виступу, або замінити його ілюстративним матеріалом: графіками, картинками тощо. Текст презентації повинен бути лаконічний і зрозумілий студентам.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Мова як суспільне явище. Функції мови.
2. Місце української мови серед інших слов'янських мов. Походження української мови.
3. Виникнення давніх українських діалектів. Сучасні територіальні діалекти.
4. Формування літературної мови. Писемна й усна форми української літературної мови. Періодизація української літературної мови.
5. Короткі відомості з історії української писемності.
6. Українська мова як державна. Мовна ситуація в Україні.
7. Принципи української орфографії.
8. Короткий огляд історичного розвитку української орфографії.
9. Український правопис і пунктуація: складні випадки.
10. Предмет і завдання фонетики. Фонетичні одиниці. Особливості творення звуків.
11. Класифікація голосних звуків.
12. Класифікація приголосних звуків.
13. Зміни приголосних у мовленнєвому потоці (асиміляція – регресивна, прогресивна, дисиміляція, спрощення груп приголосних).
14. Поняття про фонему. Система фонем української мови.
15. Фонетична та фонематична транскрипції.
16. Основні правила вимови голосних та приголосних звуків української мови.
17. Типи наголосу в українській мові.
18. Значення слова як лексичної одиниці. Однозначні та багатозначні слова. Пряме й переносне значення. Значення вільні, фразеологічно пов'язані, синтаксично зумовлені.
19. Лексика сучасної української мови з погляду її походження. Основні історичні шари слів.
20. Шляхи збагачення словникового складу української мови.
21. Склад української лексики з погляду виділення в ній активних і пасивних запасів (архаїзми, неологізми).
22. Склад української лексики з погляду експресивно-стилістичного її використання.
23. Поняття про фразеологію. Фразеологічні звороти. Типи фразеологічних зворотів. Джерела української фразеології.
24. Українська лексикографія. Сучасні словники української мови.

25. Морфеміка й словотвір як розділи мовознавства. Структура слова й словотворення.

26. Способи словотворення в українській мові.

27. Мовні засоби вираження граматичних значень. Граматична форма слова. Граматична категорія. Словозміна. Формотворення.

28. Іменник. Його значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди іменників за значенням (конкретні та абстрактні, назви істот і неістот, власні й загальні).

29. Категорія роду, числа й відмінка іменника. Словозміна іменників.

30. Типи відмін іменників. Іменники *pluralia tantum*. Невідмінювані іменники.

31. Морфологічні ознаки та синтаксична роль прикметника. Семантичні групи прикметників (якісні, відносні, присвійні). Явище переходу, проміжні групи.

32. Короткі й повні форми якісних прикметників. Ступені порівняння прикметників. Словозміна прикметників.

33. Граматичні ознаки та синтаксична роль числівника. Морфологічний склад числівників. Словозміна числівників. Наголос при словозміні числівників.

34. Займенник. Розряди займенників. Морфологічний склад займенників. Словозміна займенників.

35. Морфологічні ознаки дієслова. Форми дієслів.

36. Категорія виду дієслова. Перехідні й неперехідні дієслова. Категорія дієслівного стану. Категорія особи дієслова. Категорія способу дієслова. Категорія часу дієслова.

37. Дієвідмінювання. Дві основи дієслова.

38. Дієприкметники: активні й пасивні. Безособові форми на *-но, -то.*

39. Значення дієприслівника. Утворення дієприслівників.

40. Прислівник: морфологічні та синтаксичні ознаки. Групи прислівників за значенням. Морфологічні групи прислівників.

41. Прийменник. Групи прийменників за походженням, морфологічною будовою.

42. Сполучник. Класифікація сполучників.

43. Функція часток. Класифікація часток. Функції модальних слів.

44. Вигуки. Класифікація вигуків за значенням. Звуконаслідувальні слова.

45. Перехідні явища. Субстантивація. Ад’єктивація. Прономіналізація. Адвербіалізація.

46. Предмет вивчення й завдання синтаксису. Поняття про словосполучення. Класифікація словосполучень.

47. Синтаксичні відношення між словами у словосполученні. Типи зв’язку слів у словосполученні.

48. Речення як основна синтаксична одиниця. Структурно-семантичні ознаки речення (прості й складні). Поділ речень за метою висловлювання та характером висловленого ними відношення до дійсності.

49. Будова простого речення. Підмет. Способи вираження простого та складеного підмета. Узгодження присудка в особі, роді й числі.

50. Додаток. Прямий і непрямий додаток.

51. Означення. Прикладка як різновид означення.

52. Обставина.

53. Основні функції порядку слів у простому реченні.

54. Поняття про односкладні речення та їхні типи. Слова-речення та їхні функції. Неповні речення.

55. Просте ускладнене речення: загальна характеристика.

56. Однорідні члени речення. Засоби вираження однорідності. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення.

57. Відокремлені другорядні члени речення. Уточнювальні слова і звороти.

58. Звертання. Вставні і вставлені слова словосполучення, речення.

59. Поняття про складне речення. Типи складних речень.

60. Складносурядне речення. Загальна характеристика й різновиди.

61. Складнопідрядне речення. Типи складнопідрядних речень. Структурно-семантична й логіко-граматична класифікація.

62. Складнопідрядне речення з кількома підрядними. Складні речення з сурядністю й підрядністю.

63. Загальна характеристика складних безсполучникових речень.

64. Період. Текст як складне синтаксичне ціле.

65. Пряма й непряма мова. Невласне пряма мова.

Підписано до друку 22.10.2024 р.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,6. Формат 60x84/16.
Наклад 10 прим. Замовл. № 2511349.
ТОВ «РІК-У», 88006, м. Ужгород, вул. Карпатської України, 36
Свідоцтво: Серія ДК № 5040 від 21 січня 2016 року